

Голові разової спеціалізованої вченої ради в НТУ «Дніпровська політехніка», доктору технічних наук, професору кафедри системного аналізу та управління

Валентині Молокановій

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора кафедри соціальної і гуманітарної політики, завідувача відділу дослідницької діяльності університетів Інституту вищої освіти НАПН України Петрос Ольги Михайліани на дисертаційну роботу Кошелевої Людмили Єгорівни на тему «Удосконалення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки України», поданої до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Л.Є.Кошелевої присвячена дослідженню одного серед ключових глобальних трендів розвитку суспільних відносин у третьому тисячолітті – соціалізації економіки. Для України цей напрям досліджень актуальний з багатьох причин. Так, за результатами «Аудиту економіки України 2030» (2020 р.), будучи однією з найбільших за територією та кількістю населення серед країн Європи, Україна одночасно залишалася однією з найбідніших країн європейського регіону; займаючи 56 місце у світі за розміром ВВП в абсолютному вимірі, Україна посідала лише 119 позицію за ВВП на одну особу. Соціально-економічна ситуація в нашій країні значно ускладнилася за останні роки. Триваюча повномасштабна російська агресія завдає щоденних масштабних економічних, соціальних, екологічних втрат, руйнує економічний і соціальний потенціал України. Необхідність соціалізації економіки зумовлена потребами трансформації публічного управління та адміністрування соціально-економічних відносин для забезпечення стійкості України в умовах війни, завданнями імплементації європейських стандартів в національну систему соціально-економічних відносин у контексті надання Україні статусу країни-

кандидата на вступ до ЄС (2022), ухвалення Європейською Радою рішення відкрити переговори про вступ України до ЄС (2023) та цілями повоєнного відновлення України як сильної європейської країни. Отже, необхідність удосконалення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки України зумовлюють актуальність теми, визначення мети, завдань і структури дисертаційної роботи.

2. Зв'язок дисертаційної роботи із науковими програмами, темами

Сформульовані у дисертаційній роботі основні положення, висновки і рекомендації відповідають галузі знань 281 – «Публічне управління та адміністрування» та спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Тематика дисертаційної роботи відповідає науковому напрямку кафедри державного управління і місцевого самоврядування навчально-наукового інституту державного управління НТУ «Дніпровська політехніка». Дисертаційне дослідження виконано в рамках науково-дослідних робіт Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за комплексним науковим проектом «Державне управління та місцеве самоврядування» Національної академії державного управління при Президентові України в межах наукових тем: «Управління потенціалом сталого розвитку територій в умовах децентралізації влади» (державний реєстраційний номер 0116U002651, 2017), «Розробка знанневої моделі професійної освіти фахівців публічного управління та адміністрування за напрямом «сталий розвиток територій» (державний реєстраційний номер 0118U006489, 2018), «Розробка знанневої моделі професійної освіти фахівців публічного управління та адміністрування за напрямом «сталий розвиток територій» (державний реєстраційний номер 0118U006489, 2019).

3. Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи, їх відповідність меті та завданням дослідження

Автором дисертаційного дослідження чітко визначено та логічно обґрунтовано об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження. Об'єктом дослідження є суспільні

відносини у системі публічного управління та адміністрування соціалізації економіки, а предметом дослідження – удосконалення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки України. Дослідження спрямоване на удосконалення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки України. Досягненню поставленої мети сприяло визначення та виконання комплексу взаємопов'язаних завдань:

- здійснити ретроспективний аналіз теоретичних та практичних підходів до сутності публічного управління та адміністрування;
- систематизувати методологічні підходи дослідження методів публічного управління та адміністрування соціалізації економіки;
- узагальнити теоретичні основи соціалізації економіки як об'єкту публічного управління та адміністрування;
- провести узагальнення світових тенденції становлення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки на підставі порівняльного аналізу моделей зарубіжних країн;
- розробити пропозиції щодо удосконалення механізму імплементації зарубіжного досвіду публічного управління та адміністрування соціалізації економіки в управлінську практику України;
- розробити модель розвитку публічного управління та адміністрування соціалізації економіки на основі реформування соціальної політики.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації складає 267 сторінок. Робота містить 23 рисунки та 12 таблиць.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретико-методологічні основи публічного управління та адміністрування соціалізації економіки» здійснено порівняння підходів та з'ясовано зміст понять «публічне адміністрування» (стор. 33), «публічне управління» (стор. 34), розглянуто еволюцію наукових та практичних підходів щодо визначення сутності публічного управління та публічного адміністрування (стор. 36-40), відстежено еволюцію моделей публічного адміністрування з позицій взаємодії з об'єктом управління (інформаційна, інтерактивна однонаправлена, інтерактивна двостороння і проактивна) (стор. 41). Важлива увага в роботі відведена теоретичному аналізу

видів, основних форм, інструментів та особливостей соціалізації стосовно особистості, державного службовця та посадових осіб місцевого самоврядування, економіки, публічного управління та адміністрування (стор. 49-53).

Здобувачкою доволі детально проаналізовано та узагальнено методологічні підходи до сутності соціалізації як об'єктивної основи для соціальної економіки (стор. 54-55), з'ясовано роль та методи публічного управління та адміністрування в процесах соціалізації економіки (стор. 56-62), що дозволило виокремити «суб'єкт-об'єктний» і «суб'єкт-суб'єктний» підходи до соціалізації економіки (стор. 66-67) та запропонувати концепцію публічного управління та адміністрування соціалізації економіки як процесу взаємодії суб'єктів публічного управління, у рамках якого в управлінській діяльності формуються пріоритети розвитку державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, забезпечення нових умов, правил, знань його життєдіяльності та яка є таким етапом розвитку економічної системи, у міру завершення якого економіка набуває характеристик високої соціальної орієнтованості (стор. 67). Важливим результатом роботи над першим розділом дисертаційного дослідження стала запропонована графічна проактивна модель публічного управління та адміністрування соціалізації економіки (стор. 46).

Другий розділ дисертаційної роботи «Зарубіжний та національний досвід публічного управління та адміністрування соціалізації економіки» присвячено порівняльному аналізу австралійської, шведської, німецької, японської та американської моделей публічного адміністрування (стор. 99-110) та узагальненню світових тенденцій публічного управління та адміністрування соціалізації економіки як системи господарювання, що забезпечує досягнення соціально орієнтованого економічного зростання при одночасному економічно орієнтованому соціальному розвитку (стор. 111-114). Узагальнення результатів аналізу зарубіжного досвіду дало можливість виокремити три ключові групи методів державного регулювання соціально-економічних процесів (адміністративний, економічний, соціальний) та окреслити ключові програми

(передусім, програми соціального страхування, програми державної допомоги) в реалізації соціальної політики (стор. 115).

Здійснена авторкою оцінка існуючого стану та проблем публічного управління та адміністрування соціалізації економіки України (стор. 130) дала підстави для висновку про невідкладність запровадження заходів з удосконалення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки всіх форм власності із застосуванням як інституційних так і ідеологічних механізмів – шляхом соціалізації окремих прав власності, соціалізації права управління, соціалізації права на дохід та ін. (стор. 134-142).

Третій розділ дисертаційного дослідження «Удосконалення методів забезпечення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки України» присвячено визначенню та обґрунтуванню механізмів імплементації зарубіжного досвіду публічного управління та адміністрування соціалізації економіки в управлінську практику України. Авторкою, зокрема: запропоновано цілі публічного управління та адміністрування соціалізації економіки (стор. 158); структуровано концептуальні основи розвитку процесів публічного управління та адміністрування соціалізації економіки (стор. 190); розроблено типову матричну структуру публічного управління та адміністрування соціалізації економіки регіону (стор. 194); розроблено модель розвитку публічного управління та адміністрування соціалізації економіки на основі реформування соціальної політики (стор. 197); запропоновано сукупність показників ефективності публічного адміністрування (стор. 199); окреслено основні сфери публічного управління та адміністрування соціалізації економіки (стор. 203); розроблено організаційно-методичну схему визначення рівня публічного управління та адміністрування соціалізації економіки регіону та пріоритетів її розвитку (стор. 209); запропоновано збалансовану модель показників для діагностики розвитку економіки регіону (стор. 211-212) та визначено вимоги до публічного управління та адміністрування соціалізації економіки з боку соціальної системи (стор. 212).

Належно оцінюючи здобутки авторки за результатами дослідження, слід акцентувати на тому, що текст дисертаційної роботи не позбавлений граматичних помилок. У списку використаних джерел до дисертаційної роботи Л.Є.Кошелевої є кілька джерел, опублікованих у російських виданнях, які не містять унікальних знань, а тому можуть бути вилучені зі списку використаних джерел, або замінені.

4. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що авторкою *вперше*:

– розроблено модель розвитку публічного управління та адміністрування соціалізації економіки на основі реформування соціальної політики, яка містить у собі напрями розширення повноважень суб'єктів публічного управління та адміністрування соціалізації економіки на різних рівнях управління, визначення пріоритетів розвитку в соціальній і трудовій й економічно-виробничій сферах та спрямована на нейтралізацію негативних і підживлення позитивних тенденцій за рахунок своєчасно реалізованих державних керуючих впливів та отримання додаткових соціально-економічних ефектів;

– запропоновано напрями розвитку публічного управління та адміністрування соціалізації економіки шляхом: 1) удосконалення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки; 2) удосконалення методичного забезпечення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки із запровадженням збалансованої системи показників.

удосконалено:

– графічну проактивну модель публічного управління та адміністрування соціалізації економіки, основними властивостями якої є: спроможність публічного управління та адміністрування до оперативного реагування на негативні зміни динаміки соціально-економічних показників на національному, регіональному й місцевому рівнях за рахунок запровадження механізму гнучкого проактивного прийняття управлінських рішень щодо соціалізації економіки; скорочення періоду розроблення і прийняття

державноуправлінських рішень та мінімізація витрат часу на їх реалізацію за рахунок запровадження змін у законодавчому й організаційно-функціональному забезпеченні процесу управління та формування ширшого кола компетентних державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування;

– групування показників публічного управління та адміністрування соціалізації економіки, які є індикаторами ефективності публічного управління та адміністрування соціалізації економіки, та використання яких забезпечить координацію повноважень і відповідальність органів публічного управління та адміністрування в межах матричної структури управління, орієнтованої на досягнення соціальних цілей;

– фінансово-економічний механізм імплементації зарубіжного досвіду публічного управління та адміністрування соціалізації економіки в управлінську практику України;

набуло подальшого розвитку:

– визначення понятійно-категоріального апарату предметної сфери дослідження, а саме: запропоновано визначення поняття публічного управління та адміністрування соціалізації економіки як процесу взаємодії суб'єктів публічного управління, у рамках якого в управлінській діяльності формується пріоритет розвитку державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, забезпечення нових умов, правил, знань його життєдіяльності та яка є таким етапом розвитку соціально-економічної системи, у міру завершення якого економіка набуває змісту високої соціальної орієнтованості;

– обґрунтування теоретичних засад розуміння публічного адміністрування соціалізації економіки як врегульованої нормами права діяльності публічних інститутів щодо реалізації суспільно-економічних послуг, яка спрямована на реалізацію законних прав та свобод людини і громадянина, задоволення потреб суспільства і держави, виконання нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади і органами місцевого самоврядування, забезпечення верховенства права;

– узагальнення світових тенденцій публічного управління та адміністрування соціалізації економіки.

Відзначаючи значні наукові здобутки здобувачки за темою дисертаційного дослідження, слід наголосити, що положення наукової новизни варто було б сформулювати чіткіше.

5. Повнота викладу, ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційної роботи

Основні результати дисертаційного дослідження Л.Є.Кошелевої на тему «Удосконалення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки України» опубліковано у шести працях, опублікованих у фахових виданнях, в т.ч три з них – у періодичних наукових виданнях країн-членів ОЕСР. Результати дисертаційного дослідження додатково представлені також у п'ятьох публікаціях за результатами роботи наукових конференцій.

Вивчення дисертації, фахових та додаткових публікацій Л.Є. Кошелевої за темою дисертаційної роботи дає підстави для висновку про те, що одержані здобувачкою наукові результати є обґрунтованими і достовірними. Ступінь обґрунтованості сформульованих у дисертаційній роботі наукових положень, висновків та рекомендацій, забезпечено завдяки коректній постановці цілей та завдань дослідження, теоретичного обґрунтування та вдалого застосування адекватних цілям і завданням методів дослідження. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням значної бази використаних джерел за темою дисертації, в тому числі нормативно-правових актів, рецензованих наукових праць, опублікованих у фахових українських та закордонних виданнях, які стосуються проблематики публічного управління, публічного адміністрування та соціалізації економіки.

6. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

За результатами вивчення дисертаційного дослідження, порушень академічної доброчесності та її принципів не було виявлено. Дисертація містить результати власних досліджень здобувачки. Використання результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела.

7. Внесок роботи у розвиток галузі науки та практики публічного управління та адміністрування

Викладені у дисертаційній роботі Л.Є.Кошелевої теоретико-методологічні положення є важливим внеском у розвиток галузі науки та практики публічного управління та адміністрування у контексті удосконалення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки. Практичне значення отриманих авторкою результатів полягає в тому, що окремі положення дисертаційної роботи: використано Дніпропетровською обласною асоціацією органів місцевого самоврядування під час підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів щодо розвитку економічного потенціалу області (довідка №04 від 12.02.2021), (стор. 265); впроваджено в практичну діяльність структурними підрозділами Департаменту економічного розвитку Дніпропетровської державної адміністрації (довідка №591/0/31-21 від 23.03.2021), (стор. 264); впроваджено в діяльність для подальшого удосконалення процесів реалізації державних, цільових та регіональних програм у сфері соціальної політики та соціально-трудових відносин Департаментом соціального захисту населення Дніпропетровської державної адміністрації (довідка № 2765/0/192-21 від 12.04.2021), (стор. 266).

Результати дисертаційного дослідження Л.Є.Кошелевої були запроваджені в навчально-методичну роботу центру підвищення кваліфікації Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України під час проведення семінарів для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, при підготовці професійних програм підвищення кваліфікації державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад в межах регіональної та обласної програм (Акт від 30.05.2019 р.), (стор. 263).

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Належним чином оцінюючи подану до захисту дисертаційну роботу, необхідно акцентувати увагу на окремі дискусійні положення та зауваження.

1. Значна увага у дисертаційній роботі відведена висвітленню різних видів принципів (етичні принципи; принципи соціально-орієнтованої економіки; принципи верховенства права, поваги до гідності людини, недискримінації, рівності, справедливості, безпеки, ефективності; принципи переходу до державного адміністрування; принципи проактивності; принципи публічного адміністрування та ін.). З огляду на велику кількість включених у дослідження принципів, доцільним було б здійснити їх критичний аналіз та визначити комплекс основоположних принципів публічного управління та публічного адміністрування, дотримання яких є вирішальним та пріоритетним для забезпечення соціалізації економіки.

2. Теоретично обґрунтовуючи концепцію публічного управління та адміністрування соціалізації економіки в умовах ринкового типу, автор актуалізує необхідність створення умов для розвитку соціального партнерства (стор. 114; стор. 126; стор. 127; стор. 193; стор. 199), наголошуючи, що «загальноприйняті принципи публічного управління та адміністрування слід доповнити принципом тристоронньої консенсуальності і принципом солідарної, субсидіарної, соціальної відповідальності економічних суб'єктів регіону (влади, бізнесу, громадян), які потребують здійснення повноцінного соціального партнерства між ними» (стор. 217). Не заперечуючи важливість та необхідність розвитку соціального партнерства для соціалізації економіки, вважаємо, що у роботі варто було б розкрити зміст та сутнісні характеристики введеного авторкою поняття «повноцінне соціальне партнерство».

3. Дещо дискусійним виглядає запропонована здобувачкою сукупність показників, покликаних формувати збалансовану систему визначення рівня публічного управління та адміністрування соціалізації економіки регіону і пріоритетів її розвитку, що складається, здебільшого, з економічних показників, включених як до збалансованої системи показників для діагностики розвитку економіки регіону (Табл. 3.6) так і до показників, що доповнюють збалансовану систему основними вимогами з боку соціальної підсистеми (Табл. 3.7). Так, в загальному їх переліку власне соціальними або соціально-економічними є показники: рівень безробіття; рівень фінансування охорони здоров'я; рівень

фінансування освіти; приріст продуктивності праці; число дослідників на 1000 зайнятих в економіці (чол.); підвищення якості трудових ресурсів; середня заробітна плата працівників сфери освіти щодо середнього рівня заробітної плати в регіоні, очікувана тривалість життя при народженні. У контексті завдань удосконалення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки доцільним видається посилення запропонованої здобувачкою збалансованої системи соціальними показниками. До їх складу, на нашу думку, варто було б включити: загальні показники соціального складу населення регіону, показники особливостей соціальної структурованості (за віковою, статевою, етнічною ознаками, за станом здоров'я, рівнем освіти, добробуту, соціальної активності, гендерної рівності/нерівності) населення, відповідності існуючої у регіоні соціальної інфраструктури соціальним потребам населення, а також виявлені за результатами аналізу зарубіжного досвіду, показники ступеню задоволення матеріальних, культурних і духовних потреб людини (стор.106) та ін.

4. Одним серед ключових пріоритетів України на сучасному етапі є імплементація європейських стандартів як у сфері публічного управління, так і у сфері соціально-економічного розвитку, що зумовлено наданням Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС (2022), ухваленням Європейською Радою рішення відкрити переговори про вступ України до ЄС (2023) та цілями повоєнного відновлення України як сильної європейської країни (План відновлення України). У цьому контексті, дисертаційна робота Л.Є.Кошелевої значно виграла б, коли б у основу дослідження було покладено не тільки досвід окремих зарубіжних країн, а й нормативно-правові стандарти та механізми ЄС щодо соціалізації економіки. Це, передусім, стандарти європейських соціальних прав (Європейський стовп соціальних прав – European Pillar of Social Rights, 2017) та стандарти соціального діалогу як «наріжного каменя соціальної ринкової економіки ЄС та її конкурентоспроможності» (Рекомендації Рада ЄС щодо посилення соціального діалогу в Європейському Союзі – Council Recommendation on strengthening social dialogue in the European Union), 2023 р.).

9. Загальна оцінка дисертаційної роботи, її відповідність чинним вимогам та висновки

Висловлені зауваження та дискусійні положення не знижують наукового рівня та загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Л.Є.Кошелевої на тему «Удосконалення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки України» має чітку структуру, представляє собою логічно викладене, самостійне, завершене наукове дослідження. Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження є науково обґрунтованими, достовірними та корисними для розвитку теорії і практики публічного управління та адміністрування. Дисертаційна робота відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» й спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

У цілому, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості окремих положень, висновків та рекомендацій, наукової та практичної значущості здобутих результатів дисертація Л.Є. Кошелевої на тему «Удосконалення публічного управління та адміністрування соціалізації економіки України» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019)», а її автор, Кошелева Людмила Єгорівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

завідувач відділу дослідницької діяльності

університетів Інституту вищої освіти

Національної академії педагогічних наук України,

доктор наук з державного управління, професор

Петрос О **Ольга ПЕТРОС**
 Підпис *Петрос О* засвідчую.
 Заступник завідувача відділу науково-організаційної та кадрової роботи Інституту вищої освіти НАПН України.
Петрос О 24.01.2024 р.